

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

23 octombrie 2014*

„Trimitere preliminară — Directivele 2003/54/CE și 2003/55/CE — Protecția consumatorilor — Piața internă a energiei electrice și a gazelor naturale — Reglementare națională care stabilește conținutul contractelor încheiate cu consumatorii, care intră sub incidența obligației generale de aprovizionare — Modificare unilaterală a prețului serviciului de către un vânzător sau furnizor — Informare în timp util, înainte de intrarea în vigoare a acestei modificări, cu privire la motivele, la condițiile și la întinderea acesteia”

În cauzele conexate C-359/11 și C-400/11,

având ca obiect cererile de decizie preliminară în temeiul articolului 267 TFUE, introduse de Bundesgerichtshof (Germania), prin deciziile din 18 mai și, respectiv, din 29 iunie 2011, primite de Curte la 8 și la 28 iulie 2011, în procedurile

Alexandra Schulz

împotriva

Technische Werke Schussental GmbH und Co.KG,

și

Josef Egbringhoff

împotriva

Stadtwerke Ahaus GmbH,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul L. Bay Larsen, președinte de cameră, domnii J. Malenovský și M. Safjan (raportor) și doamnele A. Prechal și K. Jürimäe, judecători,

avocat general: domnul N. Wahl,

grefier: domnul V. Tourrès, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 27 februarie 2014,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru doamna Schulz, de K. Guggenberger, Rechtsanwalt;

* Limba de procedură: germana.

- pentru M. Egbringhoff, de L. Voges-Wallhöfer, Rechtsanwalt;
- pentru Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG, de P. Rosin, Rechtsanwalt;
- pentru Stadtwerke Ahaus GmbH, de P. Rosin și de A. von Graevenitz, Rechtsanwälte;
- pentru guvernul german, de T. Henze și de B. Beutler, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de S. Grünheid, de O. Beynet, de M. Owsiany-Hornung și de J. Herkommer, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 8 mai 2014,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea articolului 3 alineatul (5) și a anexei A literele (b) și (c) din Directiva 2003/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și de abrogare a Directivei 96/92/CE (JO L 176, p. 37, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 61, rectificare în JO 2004, L 16, p. 74), precum și a articolului 3 alineatul (3) și a anexei A literele (b) și (c) din Directiva 2003/55/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 98/30/CE (JO L 176, p. 57, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 80).
- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul a două litigii, primul, între doamna Schulz, pe de o parte, și Technische Werke Schussental GmbH und Co.KG (denumită în continuare „TWS”), pe de altă parte, și, al doilea, între domnul Egbringhoff, pe de o parte, și Stadtwerke Ahaus GmbH (denumită în continuare „SA”), pe de altă parte, cu privire la utilizarea de către TWS și de către SA a unor clauze pretins nelegale în contractele încheiate cu consumatorii, care intră sub incidența obligației generale de aprovizionare.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 93/13/CEE

- 3 Conform articolului 1 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273):

„(1) Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor și un consumator.

(2) Dispozițiile prezentei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii sau dispozițiile ori principiile din convențiile internaționale la care statele membre sau Comunitatea sunt părți, în special în domeniul transportului.”

Directiva 2003/54

4 Considerentele (24) și (26) ale Directivei 2003/54 au următorul cuprins:

„(24) Statele membre ar trebui să asigure consumatorilor casnici [...] dreptul de a se aproviziona cu energie electrică de o calitate bine definită, la prețuri clar comparabile, transparente și rezonabile. Pentru a menține serviciile publice la un nivel ridicat în cadrul Comunității, este necesar ca statele membre să comunice periodic Comisiei toate măsurile luate în vederea realizării obiectivelor prezentei directive. [...]

[...]

(26) Respectarea obligațiilor privind serviciile publice reprezintă un element esențial al prezentei directive și este important ca standarde comune minime, respectate de către toate statele membre, să fie stabilite de prezenta directivă, având în vedere obiectivele legate de protecția consumatorilor, securitatea aprovizionării [...] și niveluri egale de concurență în toate statele membre. Este important ca cerințele privind serviciile publice să poată fi interpretate la nivel național, având în vedere condițiile naționale și cu respectarea legislației comunitare.”

5 Potrivit articolului 3 din Directiva 2003/54:

„[...]

(2) Ținând seama pe deplin de dispozițiile pertinente din tratat, [...] statele membre pot impune întreprinderilor din sectorul energiei electrice, în interesul economic general, obligații de serviciu public referitoare la securitate, inclusiv securitatea aprovizionării, regularitatea, calitatea și prețul furnizărilor [...] Aceste obligații trebuie să fie clar definite, transparente, nediscriminatorii și verificabile [...]

(3) Statele membre garantează că toți consumatorii casnici [...] beneficiază de serviciile universale, și anume de dreptul de a li se furniza, pe teritoriul lor, energie electrică de o calitate bine definită, la prețuri rezonabile, ușor și clar comparabile și transparente. Pentru a se asigura furnizarea de servicii universale, statele membre pot numi un furnizor de ultimă instanță. [...]

[...]

(5) Statele membre iau măsurile corespunzătoare pentru protecția consumatorilor finali, garantând, în special, protecția adecvată a consumatorilor vulnerabili, inclusiv prin măsuri care să îi ajute să evite debranșarea. În acest context, statele membre pot lua măsuri de protejare a consumatorilor finali din zonele îndepărtate. Statele membre asigură un nivel înalt de protecție a consumatorilor, în special în ceea ce privește transparența condițiilor contractuale, a informațiilor generale și a mecanismelor de soluționare a litigiilor. Statele membre garantează dreptul consumatorului eligibil de a-și schimba efectiv furnizorul. Cel puțin în ceea ce privește consumatorii casnici, aceste măsuri le includ pe cele prevăzute în anexa A.

[...]”

6 Anexa A la Directiva 2003/54, care privește măsurile privind protecția consumatorului, prevede:

„Fără a aduce atingere reglementărilor comunitare privind protecția consumatorilor, în special Directivelor 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului [din 20 mai 1997 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță (JO L 144, p. 19, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 160)] și 93/13 [...], măsurile prevăzute la articolul 3 urmăresc să garanteze consumatorilor finali:

[...]

(b) notificarea în timp util cu privire la intenția de modificare a condițiilor contractuale și informarea cu privire la dreptul de a denunța contractul în momentul notificării. Furnizorii de servicii își anunță de îndată abonații despre orice majorare a tarifelor, într-un termen adecvat și, în orice caz, înainte de sfârșitul perioadei de facturare normale după intrarea în vigoare a majorării. Statele membre garantează consumatorilor dreptul de a denunța contractul în cazul în care nu acceptă noile condiții notificate de către furnizorul de energie electrică;

(c) primirea de informații transparente privind prețurile și tarifele practicate, precum și privind condițiile generale aplicabile referitoare la accesul la serviciile de energie electrică și utilizarea lor;

[...]”

Directiva 2003/55

7 Considerentele (26) și (27) ale Directivei 2003/55 enunță:

„(26) În scopul menținerii serviciului public la un nivel ridicat în Comunitate, este necesar ca statele membre să comunice periodic Comisiei toate măsurile luate pentru realizarea obiectivelor prezentei directive. [...]

Statele membre ar trebui să se asigure că, atunci când sunt conectați la rețeaua de gaze naturale, consumatorii sunt informați cu privire la drepturile lor de a fi aprovizionați cu gaze naturale de o calitate bine definită, la prețuri rezonabile. [...]

(27) Respectarea obligațiilor de serviciu public reprezintă un element esențial al prezentei directive și este important ca în prezenta directivă să fie stabilite standarde minime comune, respectate de toate statele membre, ținându-se cont de obiectivele protecției consumatorilor, ale siguranței aprovizionării [...] și ale egalității nivelurilor de concurență în toate statele membre. Este important ca cerințele de serviciu public să poată fi interpretate pe o bază națională, ținându-se cont de condițiile naționale și respectându-se dreptul comunitar.”

8 Articolul 3 din Directiva 2003/55 are următorul cuprins:

„[...]

(2) Luând pe deplin în considerare dispozițiile pertinente ale tratatului, [...] statele membre pot impune întreprinderilor din sectorul gazelor naturale, în interesul economic general, obligații de serviciu public care pot fi legate de securitate, inclusiv de securitatea aprovizionării, regularitatea, calitatea și prețul furnizării [...] Astfel de obligații trebuie să fie clar definite, transparente, nediscriminatorii și controlabile [...]

(3) Statele membre iau măsurile adecvate pentru protejarea consumatorilor finali și pentru a asigura un nivel ridicat al protecției consumatorilor și se asigură, în special, că există măsurile de siguranță adecvate pentru protecția consumatorilor vulnerabili, inclusiv măsuri adecvate pentru a-i ajuta să evite

deconectarea. În acest context, ele pot lua măsuri adecvate pentru a-i proteja pe consumatorii din zonele îndepărtate care sunt racordați la rețeaua de gaze naturale. Statele membre pot desemna un furnizor de forță majoră pentru consumatorii conectați la rețeaua de gaze naturale. Ele garantează un nivel ridicat de protecție a consumatorilor, în special în privința transparenței referitoare la condițiile contractuale generale, la informațiile generale și la mecanismele de soluționare a divergențelor. Statele membre asigură ca un consumator eligibil să își poată schimba efectiv furnizorul. Cel puțin în privința consumatorilor casnici, aceste măsuri le includ pe cele menționate în anexa A.

[...]"

- 9 Anexa A la Directiva 2003/55, care privește măsurile privind protecția consumatorului, are următorul cuprins:

„Fără a aduce atingere normelor comunitare privind protecția consumatorilor, în special Directiva 97/7 [...] și Directiva 93/13 [...], măsurile menționate la articolul 3 au ca obiect să garanteze consumatorilor:

[...]

(b) avertizarea în timp util cu privire la orice intenție de modificare a condițiilor contractuale și informarea cu privire la dreptul lor de denunțare a contractului atunci când se notifică intenția de a-l modifica. Prestatorii de servicii își notifică de îndată abonații în legătură cu orice majorare a tarifelor, în timp util și, în orice caz, înainte de sfârșitul perioadei normale de facturare după intrarea în vigoare a majorării. Statele membre asigură consumatorilor libertatea de a denunța contractul, în cazul în care [nu] acceptă noile condiții care le-au fost notificate de furnizorul lor de gaze naturale;

(c) informații transparente cu privire la prețurile și tarifele practicate, precum și la condițiile generale aplicabile, în ceea ce privește accesul la și utilizarea serviciilor de gaze naturale;

[...]"

Dreptul german

- 10 Potrivit articolului 36 alineatul (1) din Legea privind gestionarea rațională a energiei [Gesetz über die Elektrizitäts- und Gasversorgung (Energiewirtschaftsgesetz)] din 7 iulie 2005 (BGBl. 2005 I, p. 1970, denumită în continuare „EnWG”):

„Întreprinderile de aprovizionare cu energie electrică au obligația, pentru zonele din rețeaua de distribuție în care ele asigură aprovizionarea de bază a consumatorilor casnici, de a face publice condițiile și prețurile generale aferente aprovizionării cu energie electrică de joasă tensiune sau de joasă presiune și de a le publica pe internet, precum și de a aproviziona toți consumatorii casnici pe baza acestor condiții și a acestui tarif [...]"

- 11 Articolul 39 din EnWG prevede:

„(1) Ministerul federal [...] poate [...] reglementa prin decret [...] stabilirea prețurilor generale al furnizorului de bază [...] Pe de altă parte, acesta poate institui dispoziții referitoare la conținutul și la structura prețurilor generale și poate reglementa drepturile și obligațiile tarifare ale furnizorilor de energie electrică și ale clienților acestora.

(2) Ministerul [...] poate [...] să definească în mod adecvat, prin decret [...], condițiile generale de livrare a energiei electrice de joasă tensiune sau de joasă presiune către consumatorii casnici în cadrul aprovizionării de bază sau al alimentării de rezervă și, prin aceasta, să stabilească în mod uniform

dispozițiile contractuale, să instituie reglementări referitoare la încheierea, la obiectul și la terminarea contractelor, precum și să determine drepturile și obligațiile partenerilor contractuali. În acest fel, interesele celor două părți trebuie avute în vedere în mod corespunzător. Prima și a doua teză se aplică prin analogie condițiilor din contractele de aprovizionare de drept public, cu excepția reglementării referitoare la procedura administrativă.”

12 Regulamentul privind condițiile generale de aprovizionare cu gaze naturale a clienților supuși tarifării standard (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden) din 21 iunie 1979 (BGBl. 1979 I, p. 676, denumit în continuare „AVBGasV”), aplicabil litigiului principal din cauza C-359/11, a fost abrogat prin Regulamentul privind condițiile generale de aprovizionare de bază a consumatorilor casnici și de alimentare de rezervă cu gaze naturale din rețeaua de distribuție de joasă presiune (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Gas aus dem Niederdrucknetz) din 26 octombrie 2006 (BGBl. 2006 I, p. 2396).

13 Conform articolului 1 alineatele (1) și (2) din AVBGasV:

„(1) Condițiile generale pe baza cărora întreprinderile de distribuție a gazelor sunt obligate [...] să racordeze orice persoană la rețeaua lor de distribuție și să furnizeze gaze naturale la prețuri tarifare generale sunt prevăzute la articolele 2-34 din prezentul regulament. Aceste condiții fac parte din contractul de furnizare.

(2) În sensul prezentului regulament, prin consumator se înțelege consumatorul supus tarifării standard.”

14 Articolul 4 alineatele (1) și (2) din AVBGasV prevede:

„(1) Întreprinderea de distribuție a gazelor pune la dispoziție gaze naturale în condițiile și la tarifele generale aplicabile. Puterea calorică împreună cu variația rezultată din condițiile de producție și de utilizare ale întreprinderii, precum și presiunea statică relevantă pentru aprovizionarea cu gaz a consumatorilor se stabilesc conform tarifelor generale.

(2) Modificarea tarifelor generale și a condițiilor generale produce efecte numai după publicarea acestora.

[...]”

15 Articolul 32 alineatele (1) și (2) din AVBGasV prevede:

„(1) Contractul se derulează fără întrerupere până la rezilierea sa de către una dintre părți, cu un preaviz de o lună, la sfârșitul unei luni calendaristice [...]

(2) În cazul modificării tarifelor standard sau dacă întreprinderea de distribuție a gazelor modifică condițiile generale în cadrul prezentului regulament, consumatorul poate rezilia contractul, cu un termen de preaviz de două săptămâni, la sfârșitul lunii calendaristice care urmează publicării.

[...]”

16 Regulamentul privind condițiile generale de aprovizionare cu energie electrică a clienților supuși tarifării standard (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Elektrizitätsversorgung von Tarifkunden) din 21 iunie 1979 (BGBl. 1979 I, p. 684, denumit în continuare „AVBEltV”) a fost abrogat prin Regulamentul privind condițiile generale de aprovizionare de bază a consumatorilor casnici și de alimentare de rezervă cu energie electrică din rețeaua de distribuție de joasă tensiune

(Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Elektrizität aus dem Niederspannungsnetz, Stromgrundversorgungsverordnung) din 26 octombrie 2006 (BGBl. 2006 I, p. 2391, denumit în continuare „StromGKV”).

17 Potrivit articolului 1 alineatele (1) și (2) din AVBEltV:

„(1) Condițiile generale pe baza cărora furnizorii de energie electrică [...] sunt obligați să racordeze consumatorii la rețea și să furnizeze energie electrică de joasă tensiune la prețuri tarifare generale sunt prevăzute la articolele 2-34 din prezentul regulament. Aceste condiții fac parte din contractul de furnizare.

(2) În sensul prezentului regulament, prin consumator se înțelege consumatorul supus tarifării standard.”

18 Articolul 4 alineatele (1) și (2) din AVBEltV prevede:

„(1) Furnizorul de energie electrică furnizează în condițiile și la tarifele generale aplicabile:
curent [...]

(2) Modificarea tarifelor generale și a condițiilor generale produce efecte numai după publicarea acestora.”

19 Articolul 32 alineatele (1) și (2) din AVBEltV prevede:

„(1) Contractul se derulează fără întrerupere până la rezilierea sa de către una dintre părți, cu un preaviz de o lună, la sfârșitul unei luni calendaristice [...]

(2) În cazul modificării tarifelor generale sau a condițiilor generale de către furnizorul de energie electrică în temeiul prezentului regulament, consumatorii pot să rezilieze contractul, cu un preaviz de două săptămâni, la sfârșitul lunii calendaristice care urmează publicării oficiale.”

20 Potrivit articolului 1 alineatul (1) din StromGKV:

„Prezentul regulament enunță condițiile generale în care furnizorii de energie electrică trebuie să aprovizioneze consumatorii casnici cu energie electrică de joasă tensiune la prețurile generale în cadrul furnizării de bază, conform articolului 36 alineatul (1) din EnWG. Dispozițiile prezentului regulament fac parte integrantă din contractul de furnizare de bază încheiat între furnizorii de bază și consumatorii casnici [...]

21 Conform articolului 5 alineatele (2) și (3) din StromGKV:

„(2) Orice modificare a prețurilor generale și a condițiilor suplimentare intră în vigoare la începutul lunii și numai dacă au fost publicate cu cel puțin șase săptămâni înainte de modificarea preconizată. Furnizorul de bază este obligat să trimită clienților, concomitent cu notificarea publică, o comunicare prin poștă și să publice modificările pe pagina sa de internet.

(3) Modificările prețurilor generale și a condițiilor suplimentare nu se aplică clientului care demonstrează, în cazul rezilierii în termen a contractului încheiat cu furnizorul de bază, că o schimbare a furnizorului a fost introdusă prin încheierea unui contract în acest sens în luna următoare primirii rezilierii.”

Litigiile principale și întrebările preliminare

Cauza C-359/11

- 22 În cursul anului 1990, la dobândirea unui teren de la o comunitate intercomunală, doamna Schulz s-a angajat în contractul de vânzare-cumpărare ca gazele naturale să reprezinte principala sursă de energie pentru imobilele care urmau să fie construite pe acest teren și să achiziționeze de la regia comunală din Weingarten (Germania) întreaga cantitate de gaze necesară pentru încălzirea imobilelor și pentru producerea apei calde.
- 23 În anul 1991, doamna Schulz și regia comunală din Weingarten au încheiat un contract de furnizare a gazelor naturale. TWS, un furnizor de gaze naturale care îndeplinește funcțiile acestei regii, a livrat gazele respective doamnei Schulz în calitate de consumator suspus tarifării standard.
- 24 Conform articolului 1 alineatul (1) din AVBGasV, condițiile generale ale contractelor de aprovizionare cu gaze naturale prevăzute de acest regulament au fost integrate direct în contractul în cauză.
- 25 Reglementarea menționată permitea furnizorului să modifice unilateral tariful gazelor naturale fără a arăta motivul, condițiile sau întinderea unei astfel de modificări, garantând totuși, în același timp, informarea clienților cu privire la respectiva modificare și libertatea acestora de a denunța eventual contractul.
- 26 În perioada 1 ianuarie 2005-1 ianuarie 2007, TWS a majorat de patru ori tariful gazelor naturale. Doamna Schulz a contestat deconturile anuale pentru anii 2005-2007 întrucât a considerat excesive respectivele majorări.
- 27 Amtsgericht, sesizat cu o cerere formulată de TWS având ca obiect plata sumelor datorate de către doamna Schulz conform deconturilor, a obligat-o pe aceasta la plata sumei de 2733,12 euro plus dobânzi moratorii și cheltuieli de judecată.
- 28 Doamna Schulz a căzut în pretenții în apel și a formulat recurs la instanța de trimitere.
- 29 Apreciind că soluționarea litigiului principal depinde de interpretarea dispozițiilor Directivei 2003/55, Bundesgerichtshof a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 3 alineatul (3) din Directiva 2003/55 [...] [coroborat cu litera (b) și/sau (c) din anexa A la aceasta] trebuie interpretat în sensul că o reglementare națională privind modificările de preț din contractele de furnizare a gazelor naturale încheiate cu consumatorii casnici, care intră sub incidența obligației generale de aprovizionare (consumatori supuși tarifării standard), îndeplinește cerințele privind gradul necesar de transparentă în cazul în care, deși, în cuprinsul acesteia, nu se indică motivul, condițiile și întinderea unei modificări a prețului, totuși se garantează faptul că furnizorul de gaze notifică clienților săi fiecare majorare de preț într-un termen de preaviz rezonabil și că aceștia au dreptul de a rezilia contractul dacă nu doresc să accepte condițiile modificate care le-au fost notificate?”

Cauza C-400/11

- 30 Operatorul comunal SA îi furnizează domnului Egbringhoff energie electrică și gaze naturale. În perioada 2005-2008, SA a majorat tariful la energie electrică și la gaze naturale în mai multe rânduri. Domnul Egbringhoff a contestat deconturile pentru anul 2005, apreciind că respectivele majorări nu erau echitabile. Sub rezerva acestei contestații, el a plătit facturile pentru perioada 2005-2007.

- 31 Domnul Egbringhoff a formulat o acțiune pentru a obține restituirea de la SA a sumei de 746,54 euro plus dobânzi, precum și constatarea faptului că SA, la calculul tarifelor energiei electrice și al gazelor naturale pentru anul 2008, este obligată să aplice tarifele în vigoare în anul 2004.
- 32 Întrucât nu a obținut câștig de cauză în primă instanță și nici în apel, domnul Egbringhoff a declarat recurs la instanța de trimitere.
- 33 Instanța de trimitere arată că, în ceea ce privește furnizarea energiei electrice, condițiile generale ale contractelor încheiate cu consumatorii erau stabilite, în perioada în litigiu, prin AVBEltV și prin StromGVV și erau integrate în contractele încheiate cu clienții supuși tarifului standard în temeiul acestei reglementări.
- 34 Reglementarea menționată permitea furnizorului să modifice unilateral tariful energiei electrice fără a arăta motivul, condițiile sau întinderea unei astfel de modificări, garantând în același timp informarea clienților cu privire la respectiva modificare și libertatea acestora de a denunța eventual contractul.
- 35 Ținând seama de faptul că Bundesgerichtshof a sesizat Curtea cu o cerere de interpretare a Directivei 2003/55 în cauza C-359/11, instanța de trimitere a considerat suficient ca, în cauza C-400/11, să solicite Curții să se pronunțe cu privire la interpretarea Directivei 2003/54. În aceste condiții, Bundesgerichtshof a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 3 alineatul (5) din Directiva 2003/54 [...] [coroborat cu litera (b) și/sau (c) din anexa A la aceasta] trebuie interpretat în sensul că o reglementare națională privind modificările de preț din contractele de furnizare a energiei electrice încheiate cu consumatorii casnici, care intră sub incidența obligației generale de aprovizionare (consumatori supuși tarifării standard), îndeplinește cerințele privind gradul necesar de transparență în cazul în care, deși, în cuprinsul acesteia, nu se indică motivul, condițiile și întinderea unei modificări a prețului, totuși se garantează faptul că furnizorul de energie electrică notifică clienților lor fiecare majorare de preț într-un termen de preaviz rezonabil și că aceștia au dreptul de a rezilia contractul dacă nu doresc să accepte condițiile modificate care le-au fost notificate?”

Procedura în fața Curții

- 36 La 14 septembrie 2011, președintele Curții a dispus suspendarea procedurii în cauzele C-359/11 și C-400/11 până la pronunțarea, la 21 martie 2013, a hotărârii în cauza C-92/11.
- 37 Prin decizia Curții din 7 ianuarie 2014, cauzele C-359/11 și C-400/11 au fost conexe pentru buna desfășurare a procedurii orale și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la întrebările preliminare

- 38 Prin intermediul întrebărilor formulate, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (5) din Directiva 2003/54 coroborat cu anexa A la aceasta și articolul 3 alineatul (3) din Directiva 2003/55 coroborat cu anexa A la aceasta trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care stabilește conținutul contractelor de furnizare a energiei electrice și a gazelor naturale încheiate cu consumatorii, care intră sub incidența obligației generale de aprovizionare, și care prevede posibilitatea de a modifica tariful acestei furnizări, dar nu garantează informarea în timp util a consumatorilor, înainte de intrarea în vigoare a modificării, cu privire la motivele, la condițiile și la întinderea acesteia.

- 39 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că obiectivul directivelor sus-menționate este de a îmbunătăți funcționarea pieței interne a energiei electrice și a gazelor naturale. Accesul la rețea nediscriminatoriu, transparent și bazat pe prețuri stabilite în mod echitabil este necesar pentru buna funcționare a concurenței și este de o importanță capitală pentru realizarea pieței interne a energiei electrice și a gazelor naturale (a se vedea în acest sens Hotărârea Sabatauskas și alții, C-239/07, EU:C:2008:551, punctul 31).
- 40 La baza dispozițiilor Directivelor 2003/54 și 2003/55 stau preocupările privind protecția consumatorilor (a se vedea în acest sens Hotărârea Enel Produzione, C-242/10, EU:C:2011:861, punctele 39, 54 și 56). Aceste preocupări sunt strâns legate atât de liberalizarea piețelor în cauză, cât și de obiectivul, pe care aceste directive îl urmăresc de asemenea, de a garanta securitatea aprovizionării stabile cu energie electrică și cu gaze naturale (a se vedea în acest sens Hotărârea Essent și alții, C-105/12-C-107/12, EU:C:2013:677, punctele 59-65).
- 41 În această privință, articolul 3 alineatul (5) din Directiva 2003/54 și articolul 3 alineatul (3) din Directiva 2003/55 prevăd dispoziții care permit atingerea obiectivului menționat la punctul anterior.
- 42 Pe de o parte, din modul de redactare a acestor dispoziții rezultă că statele membre iau măsurile adecvate pentru protejarea consumatorilor finali și se asigură în special că există o protecție adecvată pentru consumatorii vulnerabili, inclusiv măsuri adecvate pentru a-i ajuta să evite deconectarea. În acest scop, potrivit articolului 3 alineatul (3) din fiecare dintre aceste directive, statele membre pot numi un furnizor de ultimă instanță.
- 43 În speță, astfel cum arată guvernul german în observațiile sale, contractele de aprovizionare în discuție în litigiile principale sunt contracte încheiate de furnizori care acționează în calitate de furnizori de ultimă instanță cu clienți care au făcut cerere de aprovizionare.
- 44 Întrucât acești furnizori de energie electrică și de gaze naturale, în cadrul obligațiilor impuse de reglementarea națională, sunt obligați să încheie contracte cu consumatorii care au făcut cerere de aprovizionare și care au dreptul la condiții prevăzute de reglementarea amintită, interesele economice ale furnizorilor respectivi ar trebui luate în considerare în măsura în care aceștia nu pot alege cealaltă parte contractantă și nu pot pune capăt în mod liber contractului.
- 45 Pe de altă parte, referitor mai exact la drepturile consumatorilor, astfel cum s-a statuat la punctul 45 din Hotărârea RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180) în ceea ce privește Directiva 2003/55, aceasta din urmă obligă statele membre, în temeiul articolului 3 alineatul (3), să garanteze un nivel ridicat de protecție a consumatorilor în privința transparenței condițiilor contractuale. Această constatare este valabilă și în cazul articolului 3 alineatul (5) din Directiva 2003/54.
- 46 Pe lângă dreptul lor de a denunța contractul de furnizare consacrat la litera (b) din anexa A la fiecare dintre aceste directive, consumatorii ar trebui de asemenea să fie abilitați să conteste modificarea prețului furnizării.
- 47 În condițiile menționate la punctele 43 și 44 din prezenta hotărâre, pentru a putea beneficia pe deplin și în mod real de aceste drepturi și pentru a lua, în deplină cunoștință de cauză, o decizie referitoare la o eventuală denunțare a contractului sau la contestarea modificării prețului furnizării, consumatorii ar trebui să fie informați în timp util, înainte de intrarea în vigoare a acestei modificări, cu privire la motivele, la condițiile și la întinderea acesteia.
- 48 În consecință, o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal, care, în aceste condiții, nu garantează că informația menționată la punctul anterior este transmisă unui consumator casnic în timp util, nu răspunde cerințelor impuse de Directivele 2003/54 și 2003/55.

- 49 Desigur, în Hotărârea RWE Vertrieb (EU:C:2013:180) referitoare la contractele de furnizare a gazelor naturale reglementate de Directivele 93/13 și 2003/55, Curtea a statuat că prezintă o importanță esențială informația, transmisă consumatorului în mod transparent înainte de încheierea unui contract, în legătură cu motivul și cu metoda în conformitate cu care variază costurile aferente furnizării gazelor naturale.
- 50 Cu toate acestea, trebuie arătat că, în cauza care a determinat pronunțarea Hotărârii RWE Vertrieb (EU:C:2013:180), obligația de informare precontractuală în discuție își avea temeiul și în dispozițiile Directivei 93/13.
- 51 Or, conform articolului 1 din Directiva 93/13, dispozițiile acestei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii.
- 52 Dat fiind că, în speță, conținutul contractelor care fac obiectul litigiilor principale este stabilit prin norme administrative germane care au natură obligatorie, Directiva 93/13 nu este aplicabilă.
- 53 Având în vedere toate considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la întrebările adresate că articolul 3 alineatul (5) din Directiva 2003/54 coroborat cu anexa A la aceasta și articolul 3 alineatul (3) din Directiva 2003/55 coroborat cu anexa A la aceasta trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care stabilește conținutul contractelor de furnizare a energiei electrice și a gazelor naturale încheiate cu consumatorii, care intră sub incidența obligației generale de aprovizionare, și care prevede posibilitatea de a modifica tariful acestei furnizări, dar nu garantează informarea în timp util a consumatorilor, înainte de intrarea în vigoare a modificării, cu privire la motivele, la condițiile și la întinderea acesteia.

Cu privire la limitarea efectelor în timp ale prezentei hotărâri

- 54 În ipoteza în care consecința hotărârii care urmează să fie pronunțată ar fi că reglementarea națională în discuție în litigiul principal nu răspunde exigențelor de transparență impuse de Directivele 2003/54 și 2003/55, TWS și SA au solicitat, în observațiile lor scrise, să se limiteze în timp efectele hotărârii care urmează a fi pronunțată, astfel încât acestea să fie amânate timp de 20 de luni pentru a permite legiuitorului național să se adapteze consecințelor acestei hotărâri. Guvernul german a invitat Curtea, în observațiile sale scrise, să aibă în vedere oportunitatea de a limita în timp efectele hotărârii.
- 55 În susținerea acestei cereri, TWS și SA au invocat consecințele grave pe care le-ar suferi întregul sector al furnizării energiei electrice și a gazelor naturale din Germania. Astfel, dacă modificările de tarife ar fi considerate contrare dreptului Uniunii, furnizorii ar fi constrânși să ramburseze retroactiv sume achitate de consumatori în cursul anilor, ceea ce ar putea amenința chiar existența respectivilor furnizori și ar putea avea consecințe negative asupra aprovizionării consumatorilor germani cu energie electrică și cu gaze naturale.
- 56 Aceste părți au adăugat că, astfel cum reiese din raportul Agenției federale privind rețelele de distribuție (Bundesnetzagentur), în anul 2012, 4,1 milioane de consumatori casnici au fost aprovizionați cu gaze naturale pe baza dispozițiilor obligatorii ale Regulamentului din 26 octombrie 2006 privind condițiile generale de aprovizionare de bază a consumatorilor casnici și de alimentare de rezervă cu gaze naturale din rețeaua de distribuție de joasă presiune. Din același raport ar rezulta de asemenea că 40 % din 46 de milioane de consumatori casnici se aprovizionează cu energie electrică în conformitate cu regimul obligatoriu prevăzut de StromGVV.
- 57 În această privință, trebuie amintit că numai în mod excepțional, în aplicarea principiului general al securității juridice inerent ordinii juridice a Uniunii, Curtea poate să fie determinată să limiteze posibilitatea oricărei persoane interesate de a invoca o dispoziție pe care a interpretat-o în scopul de a

contesta raporturi juridice stabilite cu bună-credință. Pentru a putea impune o astfel de limitare, este necesară întrunirea a două criterii esențiale, și anume, buna-credință a celor interesați și riscul apariției unor perturbări grave (Hotărârea RWE Vertrieb, EU:C:2013:180, punctul 59 și jurisprudența citată).

- 58 Mai precis, Curtea nu a recurs la această soluție decât în circumstanțe bine determinate, cu precădere în cazul în care exista un risc de repercusiuni economice grave cauzate mai ales de numărul mare de raporturi juridice constituite cu bună-credință pe baza reglementării considerate ca fiind în mod legal în vigoare, și atunci când reieșea că particularii și autoritățile naționale au fost determinați să adopte un comportament neconform dreptului Uniunii ca urmare a unei incertitudini obiective și importante privind domeniul de aplicare al normelor de drept al Uniunii (a se vedea Hotărârea Emerging Markets Series of DFA Investment Trust Company, C-190/12, EU:C:2014:249, punctul 110 și jurisprudența citată).
- 59 În ceea ce privește riscul unor perturbări grave, trebuie arătat că, desigur, TWS și SA au făcut referire, în observațiile lor scrise, la statisticile Agenției federale privind rețelele de distribuție pentru anul 2012 care indicau numărul clienților care au încheiat contracte aflate sub incidența obligației generale de aprovizionare și referitoare la securitate, inclusiv securitatea aprovizionării, regularitatea, calitatea și prețul furnizării energiei electrice și a gazelor naturale, care fac obiectul reglementării naționale în discuție în litigiul principal.
- 60 Cu toate acestea, nu s-a demonstrat că repunerea în discuție a unor raporturi juridice care și-au încetat efectele în trecut ar bulversa retroactiv întreg sectorul furnizării energiei electrice și a gazelor naturale din Germania.
- 61 Pe de altă parte, la rândul său, guvernul german a admis în observațiile sale scrise că nu era în măsură să aprecieze consecințele pe care le-ar avea în viitor hotărârea asupra întreprinderilor din sectorul furnizării energiei electrice și a gazelor naturale.
- 62 În consecință, este necesar să se constate că nu poate fi considerată dovedită existența unui risc de perturbări grave, în sensul jurisprudenței citate la punctul 57 din prezenta hotărâre, de natură să justifice o limitare în timp a efectelor prezentei hotărâri.
- 63 Având în vedere că al doilea criteriu menționat la punctul 57 din prezenta hotărâre nu este îndeplinit, nu este necesar să se verifice dacă se respectă criteriul privind buna-credință a celor interesați.
- 64 Din aceste considerații rezultă că nu este necesar să fie limitate în timp efectele prezentei hotărâri.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 65 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Articolul 3 alineatul (5) din Directiva 2003/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și de abrogare a Directivei 96/92/CE coroborat cu anexa A la aceasta și articolul 3 alineatul (3) din Directiva 2003/55/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 98/30/CE coroborat cu anexa A la aceasta trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări

naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care stabilește conținutul contractelor de furnizare a energiei electrice și a gazelor naturale încheiate cu consumatorii, care intră sub incidența obligației generale de aprovizionare, și care prevede posibilitatea de a modifica tariful acestei furnizări, dar nu garantează informarea în timp util a consumatorilor, înainte de intrarea în vigoare a modificării, cu privire la motivele, la condițiile și la întinderea acesteia.

Semnături